

muzealnej⁶⁰. Perspektywy rozwoju muzeum są bardzo optymistyczne. Świadczy o tym duże zainteresowanie instytucją nie tylko środowiska polarników, ale również szerokiego społeczeństwa. Działalność Muzeum Badań Polarnych spotyka się także z dużym zainteresowaniem mediów. Realizowane w Muzeum audycje radiowe i telewizyjne promują nie tylko samą instytucję, ale także dorobek polskiej polarystyki⁶¹. Podsumowując krótki okres funkcjonowania Muzeum możemy z satysfakcją odnotować, że pomimo sceptycznych komentarzy, pojawiających się na różnych etapach prób organizacyjnych, spełnia ono dzisiaj stawiane przed nim oczekiwania, zdobywając uznanie w środowiskach muzealnych i naukowych.

Małgorzata Korczak-Abshire

Instytut Biochemii i Biofizyki PAN

Zakład Biologii Antarktyki

mka@ibb.waw.pl

**„NAZWY GEOGRAFICZNE PROFESORA KRZYSZTOFA BIRKENMAJERA NA
WYSPIE KRÓLA JERZEGO (ANTARKTYKA ZACHODNIA)”**

WYSTAWA W MUZEUM BADAŃ POLARNYCH W PUŁAWACH

W dniu 17 kwietnia 2024 roku w Muzeum Badań Polarnych w Puławach odbył się wernisaż wystawy zatytułowanej „*Nazwy geograficzne profesora Krzysztofa Birkenmajera na Wyspie Króla Jerzego, Antarktyka Zachodnia*”, zorganizowanej w piątą rocznicę śmierci wybitnego polskiego geologa, polarnika i odkrywcy.

Wystawa powstała z inicjatywy prof. dr. hab. Jerzego Nawrockiego z Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego, który do współpracy zaprosił dr. Krystiana Wójcika. W 2019 roku obaj uczestniczyli w 43. wyprawie antarktycznej na Polską Stację im. H. Arctowskiego. Wiadomość o śmierci profesora Birkenmajera, która dotarła do prof. Nawrockiego podczas badań prowadzonych w rejonie Lodowca Ekologii w Zatoce Suszczewskiego, stała się impulsem do stworzenia ekspozycji upamiętniającej jego dokonania naukowe i odkrywcze.

Ekspozycja prezentowała wielkoformatowe fotografie ilustrujące obiekty geograficzne nazwane przez profesora Krzysztofa Birkenmajera oraz okazy

⁶⁰ Uchwała nr VI/79/2024 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 26 września 2024 r. w sprawie nadania Statutu Muzeum Badań Polarnych w Puławach, „Dziennik Urzędowy Województwa Lubelskiego”, Lublin, 2 października 2024, poz. 4714.

⁶¹ Wśród licznych audycji radiowych warto wymienić 3 godzinną audycję z cyklu „Jedyne takie miejsce”, emitowaną w Programie I Polskiego Radia 8 lutego 2025 r. <https://jedyneka.polskieradio.pl/artykul/3481842,Jedyne-takie-miejsce-z-Muzeum-Badań-Polarnych-w-Puławach>

skalne z Wyspy Króla Jerzego (Szetlandy Południowe, Antarktyka Zachodnia), w tym unikatowe agaty. Szczególną uwagę zwracały próbki z dwóch najważniejszych miejsc opisanych przez profesora: Potoku Skamieniały Las oraz Księżykowej Doliny. Dopelnieniem wystawy był krótki film dokumentalny „*Śladami profesora Krzysztofa Birkenmajera na Wyspie Króla Jerzego*”, a także wygłoszony podczas otwarcia wystawy wspomnieniowy referat Krzysztofa Görlicha, wieloletniego współpracownika profesora.

Wystawa miała nie tylko wartość edukacyjną i dokumentacyjną – była również formą hołdu oddanego uczonemu, który przez całe życie związany był z badaniami polarnymi i kartografią terenów antarktycznych.

Profesor Krzysztof Ludwik Birkenmajer (1929–2019) urodził się w Warszawie, ale po II wojnie światowej związał się z Krakowem. Studiował geologię na Uniwersytecie Jagiellońskim i Akademii Górniczo-Hutniczej. Już jako młody naukowiec rozpoczął pracę w Zakładzie Geologii UJ, a od 1954 roku był związany z Instytutem Geologicznym PAN. Tytuł profesora uzyskał w 1973 roku.

Profesor Birkenmajer był autorem ponad 1000 publikacji naukowych i popularnonaukowych, w tym ponad 600 dotyczących geologii pienińskiego pasa skałkowego oraz obszarów polarnych. W trakcie swojej kariery uczestniczył w 23 wyprawach w Arktykę i Antarktykę, z czego wieloma kierował. Szczególne miejsce w jego badaniach zajmowały Szetlandy Południowe, zwłaszcza Wyspa Króla Jerzego, gdzie odkrył m.in. ślady jednego z pierwszych zlodowaceń Antarktydy sprzed 26 milionów lat.

Dzięki jego działalności na mapach Antarktyki pojawiło się ponad 200 polskich nazw geograficznych, nadających tym odległym obszarom polski charakter i obecność. Wystarczy wspomnieć takie nazwy jak: *White Eagle Glacier*, *Kraków Icefield*, *Warszawa Icefield*, *Kasprowy Hill*, *Mount Wawel*, *Lajkonik Rocks* czy *Polonez Cove* – wszystkie zlokalizowane na Wyspie Króla Jerzego. Jego wkład w badania polarne został uhonorowany m.in. przez nadanie jego nazwiska licznym obiektom geograficznym i skamieniałościom – na jego cześć nazwano około dziesięciu nowych dla nauki rodzajów i gatunków kopalnych roślin oraz zwierząt, m.in. *Birkenmajeria cometa* z Pienin oraz *Ascopora birkenmajeri* ze Spitsbergenu.

Wystawa została zorganizowana dzięki wsparciu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a patronat nad nią objęli prof. dr hab. Krzysztof Szamalek, Dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego – PIB, oraz dr Piotr Kondraciuk, Dyrektor Muzeum Badań Polarnych w Puławach.

Wystawa „*Nazwy geograficzne profesora Krzysztofa Birkenmajera na Wyspie Króla Jerzego...*” miała charakter czasowy, jednak jej przesłanie i treść zyskały trwałą kontynuację. Wiosną 2024 roku Państwowy Instytut Geologiczny – PIB przy ul. Rakowieckiej w Warszawie udostępnił ekspozycję plenerową

zatytułowaną „*Geolodzy w Antarktyce Zachodniej. Badania Państwowego Instytutu Geologicznego – PIB na Wyspie Króla Jerzego – śladami profesora Krzysztofa Birkenmajera*”. Dziedzictwo profesora nie tylko pozostaje żywe w nauce, ale także nadal inspiruje kolejne pokolenia badaczy. Potwierdzeniem tego są działania prowadzone przez prof. Jerzego Nawrockiego wraz z zespołem, który uczestniczył dotąd w pięciu wyprawach na Antarktydę (w latach: 2007, 2009, 2019, 2022, 2025). Jego badania – wciąż aktywnie kontynuowane – obejmują kartografię geologiczną i geofizyczną (w tym pomiary pod lodem), pobieranie próbek skał i osadów do analiz mikro-, petrologicznych i geochemicznych, badania mineralizacji (np. miedzi i siarczków) oraz tworzenie modeli geologicznych i interpretację struktur skalnych. Główne obszary jego działań to Wyspa Króla Jerzego, Zatoka Admiralicji i okolice stacji Arctowskiego – miejsca, które były również przedmiotem badań profesora Birkenmajera.

Wystawę „*Geolodzy w Antarktyce Zachodniej*” w formie plenerowej można obecnie oglądać na terenie *Muzeum Badań Polarnych w Puławach*.

Ekspozycja wystawy „*Nazwy geograficzne profesora Krzysztofa Birkenmajera na Wyspie Króla Jerzego (Antarktyka Zachodnia)*” w Muzeum Badań Polarnych w Puławach. Fot. M. Korczak-Abshire.

Fotografie dostępne na stronie internetowej

FOT. 1. Fragment wystawy „*Nazwy geograficzne profesora Krzysztofa Birkenmajera na Wyspie Króla Jerzego (Antarktyka Zachodnia)*” w Muzeum Badań Polarnych w Puławach. Fot. M. Korczak-Abshire.

FOT. 2. Kolekcja skał egzotycznych z Wyspy Króla Jerzego (Szetlandy Południowe, Antarktyka Zachodnia) eksponowana podczas wystawy. Fot. M. Korczak-Abshire.

Agnieszka Kruszewska, Przemysław Kapuściński, Dariusz Puczek

Instytut Biochemii i Biofizyki PAN

ul. Pawińskiego 5a

02-107 Warszawa

KOMPLEKSOWA MODERNIZACJA POLSKIEJ STACJI ANTARKTYCZNEJ IM. H. ARCTOWSKIEGO

W Antarktyce polska obecność naukowa opiera się o infrastrukturę Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego, od 2012 roku zarządzaną przez Instytut Biochemii i Biofizyki PAN (IBB PAN). Stacja została wybudowana w 1977 r. i do dnia dzisiejszego funkcjonuje nieprzerwanie. Jej lokalizacja to Wyspa Króla Jerzego u wybrzeży Zatoki Admiralicji w archipelagu Szetlandów Południowych, dzieli ją od Polski 14 000 km. Na Stacji były i są prowadzone badania w dziedzinie oceanografii, geologii, geomorfologii, glaciologii, meteorologii, sejsmologii i przede wszystkim biologii i ekologii oraz nieprzerwanie prowadzone są monitoringi: ekologiczny, glaciologiczny, hydrologiczny, meteorologiczny i morski.

W 2018 roku Instytut Biochemii i Biofizyki PAN otrzymał dotację w wysokości 88 mln zł na inwestycję budowlaną polegającą na kompleksowej przebudowie infrastruktury Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego pn. ARCTOWSKI - PolarPOL - Polskie Multidyscyplinarne Laboratorium Badań Polarnych w Antarktyce, na podstawie decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W ramach prowadzonej inwestycji zakładane jest wybudowanie nowego budynku głównego stacji oraz modernizacja infrastruktury zaplecza stacyjnego. Projekt budynku głównego Stacji to aerodynamiczny pawilon posadowiony w sposób trwały na podłożu miejscowym, w którym przewidziano miejsca noclegowe dla kadry naukowej i technicznej. Należy zwrócić uwagę, że pod względem funkcjonalnym budynek został zaprojektowany tak, aby zimą, kiedy w stacji przebywa mniej osób, poszczególne jego części można było zamknąć i wyłączyć z użytkowania. Rozwiązanie to zapewnia oszczędność w korzystaniu z energii elektrycznej, która wytwarzana jest na miejscu.

Prace związane z realizacją kompleksowej przebudowy infrastruktury Polskiej Stacji Antarktycznej im. Henryka Arctowskiego rozpoczęto od